

Nr 181

Av herr **Johansson** i Stockholm m. fl., om åtgärder för att skapa en statlig svensk petrokemisk industri.

(Lika lydande med motion nr 152 i Första kammaren)

I motion nr 89 vid 1960 års riksdag föreslog den kommunistiska riksdagsgruppen en skyndsamt utredning om skapande av en statlig svensk petrokemisk industri, oberoende av utländska truster och byggd på ett statsmonopol på oljeimporten, oljedistributionen, oljeraffineringen och oljehandeln enligt förslagen i oljeutredningen av 1945.

I motionen påvisades den dynamiska utvecklingen av denna industri och de stora och säkra inkomster som staten kunde påräkna vid genomförande av ett oljemonopol. Det viktigaste argumentet var dock frågans betydelse för Sveriges oavhängighet. Vi påvisade faran av att utländska jättekoncerner, vilka utmärkt sig genom grov inblandning i andra länders inre angelägenheter, finge bevara och utvidga ett dominerande inflytande på oljetillförseln och viktiga nyckelindustrier i vårt land.

I motionen citerades förutvarande ministrars uttalanden om Sveriges fullständiga beroende av dessa oljetrustrer under andra världskriget, bl. a. Gustav Möllers uttalande, att det är »ett samhällsligt intresse av första ordningen, att sörja för, att vi inte kommer i en liknande situation ännu en gång». Likaledes påvisades Sveriges intresse av priskonkurrens på detta viktiga område, så att vi icke påtvingades monopolpriser. Särskilt påvisades, att den kortare transportväg för oljan som skulle erbjudas när de sovjetiska rörledningarna till Östersjön inom kort blev färdiga kunde väntas medföra mycket lägre priser och vidgade möjligheter för en statlig, petrokemisk industri, som byggde på denna olja.

Vid denna tidpunkt erbjöds svenska industrier leveranser av rör till dessa ledningar.

Bankoutskottet sände frågan på remiss till Sveriges industriförbund och till handelskamrarna, vilkas svar var givna på förhand, och följde sedan helt dessa remissinstanser. De hävdade, att denna industri var så kapitalkrävande och avsättningsmöjligheterna så osäkra och begränsade, att staten icke borde engagera sig utan överlåta den åt den privata företagsamheten i samarbete med stora utländska koncerner, som kunde erbjuda kapital, erfarenhet och teknisk expertis. De hävdade t. o. m. att det var ett svenskt intresse att släppa in utländska truster på detta viktiga område. De förebihang till riksdagens protokoll 1961. 4 saml. Nr 181—187

trädde således helt den uppfattning som vi polemiserat emot redan i motionen. Utskottet godtog utan reservationer remissinstansernas mening. I en av regeringspartiets tidningar, *Arbetsbladet*, hävdades, att Sverige borde hålla sig till industrier där vi hade lång erfarenhet och inte ge sig in på ny-modigheter.

Några veckor sedan riksdagsmajoriteten dokumenterat sitt bristande intresse för ett statligt initiativ och godkänt påståendet att Sverige ännu var för litet för så stora företag genom att avslå motionen, blev det en formlig kapplöpning mellan utländska truster, olika grupper av svenska industrieföretag och banker, som ville komma först med en petrokemisk industri i Sverige. Tre stora internationella truster deltog, bland dem två grenar av den amerikanska jättetrusten Standard Oil. Kooperativa förbundet och dess dotter- och sidoföretag kastade sig in i konkurrensen och planerade att i samarbete med Standard Oil of Indiana bygga ett större raffinaderi i Hälsingborg som grundval för kommande petrokemiska industrier. Med en beräknad investering av 150 till 200 miljoner kronor skulle man uppnå en kapacitet av 3 miljoner ton råolja per år. KF och OK, som redan nu tar en tredjedel av sin oljeimport från Sovjetunionen, räknade framför allt med billigare rysk olja sedan rörledningen blivit färdig. Förhandlingarna med Hälsingborgs stad hade redan förts mycket långt, och förhandlingar hade även förts med Mo och Domsjö, Stockholms Superfosfat, Reimersholm, Uddeholm och andra bolag. Kapplöpningen vanns emellertid av jättetrusten Standard Oil of New Jersey och dess dotterföretag Svenska Esso, som i samarbete med Mo och Domsjö, Svenska Superfosfat och storbankerna sökte manövrera ut KF och planerna på ökad oljeimport från Sovjetunionen och beslöt sig för projektet Stenungsund.

Vi är alltså mitt inne i den utveckling som vi har varnat för. En amerikansk jättetrust har kommit först på denna viktiga marknad. För en kapitalinsats på något mer än 100 miljoner kronor har den skaffat ett dominerande inflytande för lång tid framåt, medan svenska bolag satsat nästan lika mycket. Större var inte den nödvändiga kapitalinsats som fick så överdrivna proportioner i remissinstansernas uttalanden. I denna industri har det ofta varit vanligt med så stora vinster, att anläggningskostnaderna kunnat avskrivas på några få år. Den amerikanska trusten bygger bara en cracker, icke något raffinaderi, utan oljan skall tagas från trustens raffinaderier i Oslofjorden och ända bort från Karibiska havet. Ett tiotal kemiska industrier står redan i kö för att bygga petrokemiska anslutningsindustrier i Stenungsund.

Bohuslän är ett industrifattigt område och behöver nya anläggningar lika väl som Hälsingborg eller industrifattiga tätorter vid djuphamnarna i Östersjön. Förläggningsplatserna kan alltid diskuteras, men den svenska industriens lokaliseringsproblem bör bestämmas av svenska myndigheter och icke av amerikanska truster. Det finns all anledning att beklaga, att

svenska staten försummat ett utomordentligt gynnsamt tillfälle, men mycket kan ännu repareras. För närvarande tycks det inte vara möjligt att förmå regeringen att aktualisera socialdemokratiens tidigare planer på ett svenskt oljemonopol. Däremot bör det finnas alla förutsättningar för att svenska staten helst i samarbete med Kooperativa förbundet fullföljer och utbygger det alternativa projektet med ett av oljetrusten oberoende raffinaderi som bas för nya petrokemiska industrier. KF har redan en kedja av kemiska industrier, som behöver produkterna från ett sådant raffinaderi. Också trafiken och fastigheterna behöver billigare bränsle. Den petrokemiska industriens dynamiska utveckling fortsätter. För närvarande raffineras endast 20 % av den svenska oljeimporten i vårt land. Förutsättningarna är alltså mycket gynnsamma, och den nödvändiga kapitalinsatsen har alls icke den omfattning som påstods i storfinansens propaganda. Den bör icke bereda några nämnvärda svårigheter.

Vid sidan av de anförda argumenten har bl. a. från KF:s håll framhållits, att frågan är av utomordentlig betydelse för utvecklingen av östhandeln. I en tid av skärpt handelskrig, krympande marknader och hårdare konkurrens borde Sverige utnyttja sitt nära grannskap med dessa länder. Atlantpakslandet Italien har förstått detta bättre än vi. Italien har under USA:s protester avsevärt ökat sin oljeimport och betalar bl. a. med stora leveranser av rör till de ryska oljeledningarna, vilka först erbjöds svenska industrier. Dessa ledningar är av så stor omfattning att det alltjämt bör finnas möjlighet att betala en vidgad oljeimport med rörleveranser från svenska industrier.

De anglosaxiska oljetrustrer, som nu fått ökat inflytande i vårt land, driver ett hårt och hänsynslöst priskrig och tar ut enorma monopolprofiter. Fobpriserna på råoljan från Kuwait innebär enligt en utredning i KF ett vinsttillägg på produktionskostnaden av icke mindre än 850 %. Det finns således breda vinstmarginaler som kan minskas genom konkurrensen på de korta transportvägarna tvärs över Östersjön.

De anglosaxiska trusterna använder redan alla slags påtryckningar för att möta denna konkurrens. De har genom grov inblandning dirigerat den danska oljeimporten. De proklamerar bojkott av tankfartyg, som fraktar den billigare ryska oljan. De har med sådana metoder lyckats tvinga Indien att betala 25 % mera för sin oljeimport än landet behövde ha betalat om det godkänt sovjetanbudet.

En mångfald starka skäl, och främst bland dem det neutrala Sveriges intresse av fri konkurrens och oavhängighet av mäktiga främmande oljetrusters dominans och monopolkrav på detta viktiga område, talar för detta förslag. Andra starka skäl är vårt intresse av billigare olja och oljeprodukter, av en utvidgning av östhandeln, där oljan är den viktigaste bytesprodukten, och vidare behovet av nya arbetstillfällen i industrifattiga bygder. Platsen för de planerade raffinaderierna och industrierna kan stäl-

las till fortsatt diskussion. Närmast till den billiga oljan ligger Blekinges, Smålands och Östskånes djuphamnar och industrifattiga områden. Önskemål om sådana industrier har kommit så långt norrifrån som från Gävle och Hargshamn.

Med hänvisning till ovanstående motivering hemställer vi,
att riksdagen beslutar att hos regeringen begära snabb-
utredning och förslag om ett statligt eller statligt-koopera-
tivt och av utländska oljetruster oberoende raffinaderi som
bas för nya petrokemiska industrier.

Stockholm i januari 1961

Gustav Johansson

Helmer Holmberg

H. Hagberg

Henning Nilsson

Knut Senander
